

VIZSGÁK UTÁN¹

A 2008/2009-es tanévben, iskolarendszerű szakképzésben tanuló, Pest megyei diákok munkába állással kapcsolatos elképzelései

BEVEZETÉS

A tudásnak, az ismeretek megszerzésének és feldolgozásának egyre nagyobb a jelentősége, erre utalnak az egyre gyakrabban használt „tudástársadalom” vagy „információs társadalom” fogalmak is. Az oktatás elsődlegesen, a felhalmozott tudás átadására jött létre, de napjainkra sokkal összetettebbé vált a szerepe. A közoktatás a tudás, a kultúra és az értékek átadása mellett, hozzájárul a társadalmi jólét megteremtéséhez, azáltal, hogy a gazdaság számára hasznos ismeretekkel rendelkező, munkaképes fiatalokat nevel.

A középfokú oktatás – benne elsősorban a szakképzés – és a gazdaság közötti kölcsönhatást a foglalkozás- és az oktatáspolitikának egyaránt figyelembe kell vennie, hiszen megegyeznek az érdekeik. A demográfiai adatok, a szakképzés minősége, a szakmák piacképessége, a továbbtanulás lehetősége, a munkaerő-piaci helyzet, a gazdasági folyamatok és átalakulások egyaránt hatást gyakorolnak mind a két oldalra. A szakképző iskolából kikerülve a fiatalok nagy része megjelenik a munkaerőpiacon vagy a továbbtanulás mellett dönt. 2009 első negyedévében a 15-24 évesek 17,5%-a foglalkoztatott, 76,5%-a inaktív (legnagyobb részben tanuló) és közel 6%-a munkanélküli volt.² Az utóbbi években több tanulmány született, amely a vállalatok pályakezdőkkel szembeni elégedettségét is vizsgálta.³ Ezekből világosan kiderül, hogy a vállalatoknál nő az igény a szakképzett munkaerő iránt, illetve az, hogy a pályakezdők tudása, felkészültsége egy-

1 Az OKTATÁSÉRT KÖZALAPÍTVÁNY (tkOKA II.) támogatásával készült tanulmány szerkesztett változata

2 Munkaerő-piaci jellemzők 2009 I. negyedév, KSH

3 Palócz Éva: A pályakezdők iránti vállalati kereslet és a velük való elégedettség egy vállalati felmérés tükrében. 2001, (www.gvi.hu)

re inkább megfelel az elvárásoknak. Természetesen vannak olyan területek, amelyek nagyobb hiányosságokat mutatnak, mint például a szakképzettek idegennyelv-tudása, melyet az érettségivel nem rendelkező pályakezdők esetén a munkáltatók közepes alatti osztállyal jellemeztek.

A kutatásokból az is kiderül, hogy a pályakezdők körében igen magas a fluktuáció mértéke. Ennek egyik lehetséges oka, hogy a fiatalok rövid munkaviszony után lépnek ki az adott cégtől, mert az nem felelt meg az elképzeléseiknek. Az iskolából kikerült fiatalok sok esetben nincsenek tisztában a választott szakmájukhoz kapcsolódó munkaerő-piaci helyzettel, illetve a munkakörülményekkel.⁴ A KSH adatai szerint, 2009 elején a munkanélküliségi ráta országosan közel 10% volt. A pályakezdők elhelyezkedési esélyei kedvezőtlenebbek az idősebb, gyakorlattal rendelkező munkavállalókhöz képest. A munkanélküliek közel 18%-a fiatal pályakezdő (15 és 24 év között), miközben a 15 és 74 év közötti népességen belüli arányuk kevesebb, mint 16%. A 15 és 24 év közötti korosztályból több mint 72 ezer fő munkanélküli, ami 25% fölötti munkanélküliségi rátát jelent. A 15 és 19 év közötti korosztály körében még magasabb, közel 53%-os a munkanélküliségi ráta, ami országosan több mint 12 ezer fiatalt érint. A tanköteleskor meghosszabbítása és a felsőoktatás kiterjesztése a munkanélküliség csökkentésének egyik eszköze lehet. Ezáltal a fiatalok később kerülnek a munkaerőpiacra, piacképesebb tudást szerezhetnek, mely segítheti a sikeres elhelyezkedést. A kutatás fő célja annak vizsgálata, hogy mi az iskolai rendszerű szakképzésben tanuló, végzős Pest megyei diákok elképzelése, az adott képzést követően. Milyen előzetes tudással lépnek ki a munkaerőpiacra, és az iskola milyen támogatást tud nyújtani a számukra?

MÓDSZERTAN

Kutatásunk célcsoportja a Pest megyében nappali tagozaton szakképzésben tanuló végzős diákok. Első lépésben meg kellett határozni azoknak az iskoláknak a körét, melyekből a minta kiválasztásra kerülhet. A mintavételezésre használt adatforrás a KIR hivatalos intézménytörzse alapján az EDUCATIO Kht. által 2007. november hónapban készített adatbázis volt.⁵ Az adatbázis 67 darab olyan intézményt tartalmaz, ami megfelel a kutatási kritériumoknak, vagyis Pest megyében szakiskolai és/vagy szakközépiskolai képzést folytatnak. A megfelelő iskolák kiválasztásához szükséges volt, hogy

Selmeczy Iván: Kis- és közepes vállalkozások foglalkoztatási, üzleti helyzete és kilátásai 2004-2005. 2005, (www.gvi.hu)

Perpék Éva: A vállalkozások munkaerő kereslete és pályakezdőkkel, tanulókkal való elégedettsége -2005/2006, (www.gvi.hu)

A szakképző iskolát végzettek iránti kereslet várható alakulása, 2008. MKIK Gazdaság és Vállalkozásfejlesztési Intézet. (www.gvi.hu)

4 Csehné Dr. Papp Imola: A pályaeorientáció, a szakképzés és a munkaerőpiac kapcsolata. Szakoktatás 2006/4

5 Forrás: www.okm.gov.hu

ismerjük az oktató szakmacsoportokat és a képzés jellegét. A kapcsolatfelvétel első lépcsőjének az e-mailes megkeresést választottuk. Az iskolák igazgatóinak levelet küldtünk, amelyben néhány információt kértünk a végzős osztályok számáról és típusáról. Az iskolák közül csak 5 válaszolt a megkeresésre, ezért a következő lépésben telefonon kértük meg a szükséges adatokat.⁶ Az adatok begyűjtése után a vizsgálatba 51 iskola került be.

Az 51 intézményt tovább szűkítettük és kimaradtak azok az intézmények, melyekben jelenleg nincs végzős szakképző osztály (4 db) és az a 3⁷ intézmény, ahol a szakképzés csak az alapozó oktatásra terjed ki. Ahhoz hogy a lekérdezésre kerülő minta reprezentatív legyen, szakmacsoportok szerinti kvótát állítottunk fel a 2005/2006-os, a 2006/2007-es és a 2007/2008-as oktatási statisztikák⁸ és az iskoláktól kapott információk alapján. 18 iskolát választottunk ki a 44-ből, és az iskolák kiválasztásánál a szakmacsoportot, illetve a szakterületet és a területi elhelyezkedést vettük figyelembe. A kutatás során különböző típusú szakmai képzésben részt vevő diákokat kívántunk megkérdezni. Az egyes képzési típusoknak megfelelően a diákok életkora és előzetes képzettsége eltérő volt. Ezt a kérdőív megszerkesztésénél figyelembe vettük, és a kérdéseket olyan módon fogalmaztuk meg, hogy a gyerekek számára érthető és könnyen kezelhető legyen.

A kérdőív a tervezett 20 kérdéssel szemben 45⁹ kérdést tartalmaz. Elsősorban zárt kérdéseket használtunk. A kérdőív az alapadatok (8 db kérdés) mellett a munkával, munkahellyel és munkakereséssel (26 db kérdés), illetve a tanulással, továbbtanulással, szakma és iskolaválasztással (11 kérdés) kapcsolatosan gyűjt információkat. A kérdőívek kitöltése nagyobb részben helyi tanár közreműködésével történt. Ennek legfőbb oka, hogy az iskolákban általában több szakmacsoportban is oktatnak, és a végzősök nagy része az iskolán kívüli gyakorlati helyen tanul, ezért az időpontok összeegyeztetése szinte lehetetlen volt. A kitöltött kérdőíveket az iskolák postai úton küldték vissza. A 18 iskolából 17 küldte vissza a kitöltött kérdőíveket. Összesen 346¹⁰ kitöltött kérdőív érkezett vissza. A visszaküldött kérdőívek közül 9 darabot nem végzős tanuló töltött ki, 53 fő pedig nem szakképző osztályban, hanem alapozó képzésben volt utolsó éves. Az elemzéseknél ezért a 16 iskolából visszaérkezett, 284 darab kérdőívvel dolgoztunk. A kérdőívek mellett a kiválasztott iskolában interjút is készítettünk melyben, az iskola

6 A telefonon megkapott információkat kiegészítettük az „Iskolaválasztás előtt, Pest megyében, 2008” című kiadványban szereplő információkkal.

7 A kutatás későbbi menete folyamán, a mintába került iskolák közül az egyikről kiderült, hogy szintén nincs szakmai képzés nappali tagozaton.

8 Az oktatási statisztikákban területenként és szakmacsoportok szerint megtalálható a végzetek száma. A szakképző évfolyamok 1-3 évesek lehetnek, szakmától függően. Néhány iskolában az egyes szakmákból felváltva indítanak kezdő évfolyamot.

9 Egy kérdést (24. kérdés) a feldolgozás során kihagytunk, mert a tanulónak több mint a fele nem úgy értelmezte a kérdést, ahogy mi előzetesen gondoltuk.

10 Két iskola a kértnél több kérdőívet küldött vissza.

jellemzői, a gyakorlati oktatás formája, illetve az elhelyezkedési esélyek mellett arra is rákérdeztünk, hogy miben tudja segíteni az iskola a tanulókat az elhelyezkedésben.

A MINTA FŐBB JELLEMZŐI

A mintába 171 szakiskolai¹¹ és 113 technikusi¹² szakmát tanuló végzős diák került be, összesen 14 szakmacsoportban. A közlekedés szakmacsoportba tartozó, de a statisztikák szerint a gépészetnél is megjelenő szakmákat a gépészethez soroltuk. Ennek oka, hogy a kvóta felállításához használt statisztikai adatok alapján a közlekedés szakmacsoportban, szakiskolában nem volt tanuló.

A mintába bekerült szakmacsoportok száma (db) szakterületenként:¹³ Humán szakterületről 4, Műszaki szakterületről 6, Gazdasági-szolgáltatás szakterületről 3, Agrár szakterületről 1 (1. táblázat¹⁴). A fiúk és a lányok száma közel azonos a mintában: 147 fiú és 137 lány töltötte ki a kérdőíveket. A megkérdezett tanulók megoszlása a lakóhelyük lélekszámát tekintve¹⁵ a 2. táblázatban látható.

SÚLYOZÁS

A felvett adatok megoszlása nem egyezik a teljes populációban megfigyelhető arányokkal, ezért a mintát súlyozással korrigáltuk. A súlyozást két fő változó mentén (típus és szakmacsoport) végeztük el. A súlyok¹⁶ meghatározásához az Oktatási Minisztérium által készített, a 2008/2009-es tanévi adatokat tartalmazó Közoktatási Statisztikai Kiadványt használtuk.¹⁷

Súlyozással a mintát a sokaság tényleges eloszlásához igazítottuk, de ez által a minta véletlen hibái is felerősödhetnek. Ez az eljárás érzékeny az extrémításokra, mert egy-egy extrém válasz ezáltal nagyobb súllyal szerepelhet, és ezzel torzíthatja a megkapott eredményeket.

11 Szakiskolai alatt a minta elemzésénél azokat a szakmákat értjük, melyek elsajátításának előfeltétele a nyolcadik, illetve a tízedik osztály elvégzése.

12 Technikusi szakma alatt a minta elemzésénél azokat a szakmákat értjük, melyek elsajátításának előfeltétele a középiskola elvégzése, illetve az érettségi megszerzése.

13 Szakmacsoportok felosztását szakterületenként lásd: 3. táblázat

14 A táblázatok és ábrák megtalálhatók a Szakképzési Szemle elektronikus mellékletében (www.mszt.uif.hu – Szakképzési Szemle 2010/2)

15 Népelemszámok meghatározásánál a KSH által közölt 2008. januári adatokat használtuk. Forrás: www.ksh.hu

16 A súlyok a függelékben megtalálhatók.

17 A Közoktatási Statisztikai Kiadvány külön tartalmazza a nappalin OKJ szakmák szerint tanuló és vizsgázott diákokat, megyékre lebontva. Forrás: www.okm.gov.hu

SZAKMAI KÉPZÉS SZERKEZETE.

A középiskolai képzés szerkezetében az elmúlt évtizedben lényegi változások mentek végbe. Az új szakképzési rendszer bevezetése, az egész életen át tartó tanulás és a demográfiai változások együttesen alakították/alakítják ki hazánkban a középfokú oktatás képét. Az elmúlt néhány évben stabilizálódni látszik a különböző iskolatípusokba (gimnázium, szakközépiskola, és szakiskola) beiratkozók aránya. A 2008/2009-es tanévben közel 139 ezer tanuló járt szakiskolába¹⁸ (21%), 271 ezer szakközépiskolába (42%) és 243 ezer gimnáziumba (37%). Ez a tavalyi évhez képest 11 ezerrel kevesebb diákot jelent, ami elsősorban a szakközépiskolákat érintette. A 2007/2008-as tanévhez képest, az idén 10 547 fővel kevesebben iratkoztak szakközépiskolába.¹⁹ A középfokú oktatás új rendszerében az alapozó és a szakmai képzés élesebben különvált egymástól. Több mint 155 ezer diák tanult valamilyen szakképző évfolyamon a 2008/2009-es tanévben, melynek sikeres elvégzése az Országos képzési jegyzékben meghatározott képesítést biztosít. A szakképző évfolyamra járó tanulók 83%-a nappali rendszerben tanulja a kiválasztott szakmát, ami 2008/2009-ben 129 ezer főt jelent. A tanköteles kor felemelése, illetve a szakképző évfolyamok indítása nagymértékben megváltoztatta a szakma megszerzésének körülményeit.

SZAKISKOLA

A szakiskolákban a 3 éves képzés 4-5 évre emelkedett az adott szakmának megfelelően. Itt a gyerekek a 9. és 10. osztályban szakmai orientációs tantárgyakat tanulnak, és a 10. év elvégzése után kezdenek meg a kiválasztott szakma elsajátítását. A 2008/2009-es tanévben több mint 74 ezer gyerek tanult szakmát szakiskolában. Az előző évhez képest ez néhány százfős emelkedést jelent. A szakiskolákban tanulók 94,6%-a (70 ezer fő) nappali rendszerű képzésben tanul. A nappali képzésben résztvevők számának emelkedése mellett a felnőtt képzésben tanulók száma csökkent.

SZAKKÖZÉPISKOLA

A szakközépiskolákban az érettségi megszerzése, illetve a befejezett középiskolai tanulmányaik után, 1-3 év alatt szerezhetnek szakképesítést a szakmának megfelelően. A szakközépiskolában a különböző típusú szakmai évfolyamokon tanulók aránya a szakiskolától eltérően alakult. 2008-ban 81 ezer tanuló iratkozott be szakközépiskola szakképző osztályába, de csak 73%-uk (59 ezer fő) nappali képzésbe. Tehát míg a két iskolatípus (alapozó és szakképző évfolyamokat együtt) egészét nézve a szakközépiskolába több mint kétszer annyian járnak, mint szakiskolába²⁰ (szakközépiskolába 271

18 Ebből közel 10 ezer a speciális szakiskolába járok száma

19 Ennek hatására 42,5%-ról 41,6%-ra csökkent a szakközépiskolába járok aránya

20 A továbbiakban: szakiskola a speciális szakiskola nélkül

ezren, szakiskolába 129 ezren), addig a szakképző évfolyamokon²¹ az arányok kiegyenlítődnek. A szakmai képzésben tanulók 48%-a tanul szakiskolában és 52%-a szakközépiskolában. Tovább nő a szakiskolában tanulók aránya, ha csak a nappali szakképző osztályokat nézzük. A szakiskolában nappali tagozaton szakmát tanuló 70 ezer diákkal szemben, a szakközépiskola ezen osztályaiban csak 59 ezer fiatal iratkozott be 2008-ban. A felnőttképzés viszont a szakközépiskolára jellemző (a felnőttképzésre járók közel 83%-a szakközépiskolában tanul).

SZAKMACSOPORTOK ÉS SZAKMÁK

A szakmai képzéseket 4 szakterületre és ezen belül 21 szakmacsoportra osztották fel. Az alapoktatásnál²² az adott szakmacsoportnak megfelelő orientációs és alapozó tárgyakat tanítanak. Ezek elvégzése után még szakmai bizonyítványt nem kapnak a tanulók (3. táblázat). A konkrét szakma elsajátítása az alapozó oktatás után történik. Az egyes szakmák a bemeneti feltételek szerint több csoportba sorolhatóak. Az Országos képzési jegyzékben (OKJ) feltüntetett szakmákhoz 15 számjegyből álló azonosító tartozik, melynek első két számjegye határozza meg a szakképesítés szintjét (4. táblázat). A 2008-ban kiadott új OKJ-ben 420 alapszakma található, melyekhez tartoznak még az elágazással és ráépüléssel megszerezhető képesítések. Az alapszakmák között 266 darab középszintű, 118 emelt szintű és 36 darab felsőfokú szakma található. Nem minden szakmát oktatnak az országban. Az Oktatási Hivatal által készített tanulmány²³ szerint, a sorszámozott szakmáknak csupán 64%-át jelölték meg oktatottnak a Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok.

KÖZÉP-MAGYARORSZÁG – PEST MEGYE

Közép-Magyarországon a nappali szakképzésben tanulók aránya jóval elmarad az országos átlaghoz képest, a 40 ezer tanulóból 30 ezer a nappali képzésre járók száma. Ez Budapest közelségének tudható be, ahol a szakmai képzés több mint egynegyedét a felnőttképzés fedi le (5. táblázat). Az országos szakképzés központjában Budapest áll, hiszen a magyarországi nappali szakképzésben résztvevők közel 19%-a, a felnőttképzésben tanulók 32%-a tanul a fővárosban.

Kutatásunk csak a Pest megyében nappali iskolarendszerű szakmai képzésben tanuló diákokra terjedt ki. Pest megyében 2008/2009-es tanévben 6311 diák tanult nappali képzésben (az országos nappali szakképzésben tanulók közel 5%-a). Szakiskolában 4016 fő, szakközépiskolában pedig 2295 fő tanul nappali iskolarendszerű képzésben

21 Nappali és felnőtt képzés együtt

22 Szakiskolák 9-10. osztályai és a szakközépiskolák 9-12. osztályai

23 Oktatási Hivatal: A regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok határozatainak feldolgozása a szakképzés irányairól és arányairól. (www.oh.gov.hu)

szakmát. Pest megyére is jellemző, hogy az előző évekhez képest a szakközépiskolákban csökkent a tanulók száma. A szakiskolákban viszont kismértékű emelkedés figyelhető meg. A Közép-magyarországi RFKB²⁴ 257 szakmát jelölt meg. Ezek közül 63 szakma fejlesztendő, 99 szinten tartandó, és 95 szakmában csökkenteni kell a szakképzést. Pest megyében 19 szakmacsoportban oktattak szakmákat a 2008/2009-es tanévben. A vegyipari és a nyomdaipari szakmacsoportban egyetlen szakmát sem lehet elsajátítani a megyében.

De nem minden szakmacsoportban tanítanak minden szintnek megfelelő szakmát. Így például az egészségügyi területen csak érettségi utáni szakmai képzés van, a szociális szolgáltatásoknál viszont csak szakiskolában lehet végzettséget szerezni.

Szakiskolában 14, szakközépiskolában pedig 17 szakmacsoporthoz tartozó szakmát tanulhatnak a diákok. A statisztikák alapján, ez a tavalyi évhez képest annyiban változott, hogy a 2007/2008-as tanévben szakiskolában a közlekedés szakmacsoportban nem volt tanuló,²⁵ szakközépiskolában pedig az idei tanévben indult meg a képzés az oktatási szakmacsoportban.

Az egyes képzési szintek különbözőképpen jelennek meg a szakiskolában és a szakközépiskolában. Míg a szakközépiskolában országosan csak olyan szakmákat oktatnak, amelyek bemeneteli követelménye befejezett középiskola vagy érettségi, addig a szakiskolákban több képzési szinten oktatnak szakmát. Pest megye szakiskoláiban tanuló 4016 diák közül 119 (3%) tanul olyan képzésben, melynek bemeneteli előfeltétele a befejezett középiskolai végzettség (6.táblázat).

Szakiskolában, nappali tagozaton többen szereznek szakmát, mint a szakközépiskolák technikus osztályaiban, viszont kevesebb területről választhatnak azok, akik nem rendelkeznek érettségivel vagy befejezett középiskolai végzettséggel. A szakmaválasztás így a szakiskolában tanulók számára szűkebb keresztmetszetet jelent, mint a szakközépiskolákban. Tehát, ha valaki elvégezte a középiskolát és szeretne szakmát tanulni nagyobb lehetősége lesz a megfelelő szakmai képzés kiválasztására, mint annak, aki szakiskolát választott a 8. osztály után.²⁶

24 2008. Szeptemberi ülésének határozata alapján. Forrás: www.oh.gov.hu

25 A 2008/2009 tanévben közlekedési szakmacsoportban tanult a szakiskolások 4%-a, az előző évben pedig senki. Az adatok részletesebb elemzése viszont azt mutatja, hogy 2007/2008-ban a gépészet szakmacsoportban jelennek meg azok a szakmák, melyek a 2008/2009-es tanévben már a közlekedés szakmacsoportban is feltűnnek. Tovább színesíti a helyzetet, hogy egyes szakmák különböző OKJ-s számokon, de azonos szakma megnevezéssel szerepelnek különböző szakmacsoportokban az idei statisztikákban. Például az autószerelő (18 fő) és a karosszerialakatos (153 fő) szakma a szakiskolák statisztikájában, a gépészeti szakmacsoportban is megtalálható. Ez a két szakma teszi ki a gépészeti szakmacsoportban tanulók 26%-át.

26 Persze nem szabad szem elől téveszteni a megye sajátos helyzetét. Budapest hatása mind az alapozó, mint a szakmai képzésben jelentős. Budapesten minden típusban és minden szakmacsoportban számos további képzés is elérhető.

SZAKMAVÁLASZTÁS

A szakma és az iskola kiválasztását számos tényező befolyásolja. A gyerek érdeklődése mellett az érdemjegyei és a családi háttere is nagymértékben befolyásolja, hogy milyen pályán indul el. A megkérdezett diákok 46%-a azért választotta az adott szakmát, mert érdekesnek találta és 15%-uk tartozik a kényszerpályán lévők közé, akik azért választották így, mert ide vették fel őket. A jövőre gondolva 24%-uk választotta az adott képzést. Ebből 19%-uk azért, mert feltehetően jól fizető szakma lesz a kezükben, ha végeznek, 5%-uk pedig a könnyebb elhelyezkedést tartotta fontosnak. A szülők és a család hatását a tanulók 8%-a jelölte meg a szakmaválasztás okának.

Szakiskola vagy szakközépiskola?

A szakmaválasztás nem a szakma kiválasztásánál kezdődik, első lépésben iskolatípust választanak. Az általános iskolai teljesítmények nagymértékben befolyásolják, hogy ki milyen középiskolában tanul tovább. A gimnázium–szakközépiskola–szakiskola régi felállása nagymértékben tartja magát a mai napig. A legjobb tanulók, akik felsőoktatásba szeretnének majd továbbtanulni, gimnáziumba mennek. A szakközépiskolába általában kevesebb felvételi ponttal is be lehet kerülni, és oda pedig azok a tanulók mennek, akik nem túl sikeresen vették az általános iskolai akadályokat. A szakiskolákban nincs külön felvételi, ott a hozott pontok döntenek.

„Az iskolában párhuzamosan két gimnáziumi és két szakközepes osztály tanul. A gimnáziumi osztályokban vannak a legjobb tanulók. Ott jobban bennük van, hogy tovább akarnak tanulni.” (Műszaki és agrár, szakközépiskola – 6.)

„A szülők tévhitben vannak, mert azt hiszik, hogy a gimibe a jobbak mennek, és a szakközepet könnyebb elvégezni. Nagyon sok esetben megfigyelhető, hogy a gyengébb képességű gyerekek vannak a szakképzésben. A szakközépiskola ugyanazt a tantárgyi tudást követeli meg, mint a gimnáziumban. Sőt a szakközépiskolában nehezebb dolga van a gyerekeknek, mert ott vannak még a szakmai tárgyak is. Mégis oda mennek a gyengébbek. Így olyan mintha két vasat tartana a tűzbe. Az új érettségivel megszűnik az eltérés” Műszaki szakközépiskola (11)

„A szakiskolák létszáma nagyon lecsökkent. Szakiskolában több a gyenge képességű gyerek.” Humán és műszaki, szakiskola és szakközépiskola (5)

A különbség a tanulók szakmaválasztásában is nyomon követhető. Mind a két típusban azért választották a legnagyobb arányban az adott szakmát, mert érdekesnek találták, de míg a technikus képzésben ez több mint 54%-ot jelent, addig a szakiskolában csak 41%-ot. A szakiskolában nagyobb arányban vannak (szakiskola 19%, technikus 9%) azok, akik azért tanulnak az adott szakmában, mert csak oda vették fel őket (1. ábra). A szülők iskola végzettsége az egyik fontos változó, ami a szakma kiválasztásának befolyásoló tényezője lehet. A kutatás során az anya és az apa legmagasabb iskolai végzettségére is rákérdeztünk rá (2. ábra).

A két iskolatípusnál eltérő a szülők végzettsége. A minta egészét nézve az általános iskolát végzett anyák gyermekeinek aránya 35%. Ez a szakiskolák esetén 42%, a technikus képzésben tanulóknál pedig 23%. Az apák között több a szakmunkás végzettségű, az anyáknál viszont magasabb arányban találunk érettségizettet és diplomást. A diplomás szülők viszont kicsit kilógnak a sorból. A szakiskolában tanuló gyerekeknél nagyobb a főiskolát vagy egyetemet végzett apák aránya. Az elvégzett osztályok száma alapján új változókat hoztunk létre, a kérdőívben a szakközépiskolában és a gimnáziumban megszerezhető érettségit külön kategóriában tüntettük fel. Az elvégzett osztályok száma elvileg mindkét esetben azonos. Azért, hogy némiképp megőrizzük a kétfajta érettségi közötti különbséget, a gimnáziumban megszerzett érettségit, eggyel magasabb osztállyal vettük figyelembe az új változó kialakításánál (3.ábra). Összességében elmondható, hogy minél magasabb a szülők iskolai végzettsége, annál valószínűbb, hogy a gyerekek az érettségi utáni szakmai képzésben fog tanulni.

Életkor szerepe

Más-más életkorban lépnek be a tanulók a szakiskolai és a technikus szakmai képzésekbe. A szakiskolában szakmát tanulók 16 évesen kezdhetik meg a kiválasztott szakma elsajátítását, így a 2-3 éves képzés végén 18-19 évesen végezhetnek. A technikus képzéseknél viszont, általában ebben a korban kezdik meg a tanulmányaikat a szakképző osztályokban. Tehát a technikus képzésben résztvevőknek később kell a konkrét szakma kiválasztásáról dönteniük, mint a szakiskolásoknak. A kutatásba 18 és 25 év közötti diákok kerültek be. Értelemszerűen 18 éves csak a szakiskolában tanulók között van. A technikus képzésben megjelenik néhány 19 éves diák is, mert vannak olyan képzések, ahol az érettségi után egy év alatt megszerezhető a szakképesítés. Míg a szakiskolába járó diákok nagy része 19-20 éves, addig a technikus képzésben tanulók zöme 20-21 év közötti (4. ábra).

Az új képzési struktúra nagyobb teret enged a szakmák közötti átjárhatóságnak, így akár az érettségi megszerzése után vagy egy technikus bizonyítvánnyal a zsebében is elmehet valaki szakiskolába szakmát tanulni.

„A technikus képzésre olyanok is jelentkezhetnek, akik nem itt érettségiztek. Előtanulmányaik miatt a szakképzősök jobban veszik az akadályokat, de sima érettséggel is el lehet végezni.” Műszaki szakközépiskola (11)

„A szakiskolába nem tartunk felvételit. Az első két évben csak orientációt tanítunk. Válthat a tanuló. Ha a szülő kéri, akkor szakközépből átmehet szakiskolába. A 11. osztályba jöhetnek másik iskolából is. Van olyan is, aki már érettségizett.” Humán és műszaki, szakiskola és szakközépiskola (5)

A megkérdezett szakiskolai tanulók közül négynek volt már érettségi bizonyítványa. A szakiskolai szakmák inkább horizontális irányba váltak nyitottakká. Egy-egy szakterületnek megfelelő alapozó oktatás után több szakma közül lehet választani, és az egyik elvégzését követően 2-3 év alatt újabb szakma is megszerezhető. Az életkor emelkedé-

sével nő azoknak az aránya, akik azért választották az adott szakmát, mert érdekesnek találták (a 18 évesek 20%, a 21 évesek 56%), és csökkenő tendenciát mutat a szülők, tanárok és barátok hatása.

Tanköteleskor

Magyarországon jelenleg 18 éves korukig kötelező a gyerekeknek iskolába járni. Ennek bevezetése az 1998/1999-es tanévtől kezdődően felmenő rendszerben történik. Ezt megelőzően 16 év volt a korhatár. A tanköteles kor felemelése és az, hogy a szakmai képzésbe későbbi életkorban lépnek be a tanulók, sok iskola számára nehézséget okoz. Az interjúk során a legtöbb iskolákban, ahol szakiskola is működik, ott ezt a hatást erőteljesen kiemelték.

„A tanköteles kor megemelésével nehezebb a gyerekeket a magatartási problémák, illetve a hiányzás miatt kitenni. Két évvel meghosszabbodott a gond.” Műszaki szakiskola és szakközépiskola (3.)

„A 18 éves kötelező korhatár nem kedvező. A fegyelmezési problémák erősebbek. Sokkal nehezebb azoknak a gyerekeknek, aki a manuális területeken jobbak.” Humán és műszaki szakiskola és szakközépiskola (5.)

„A pedagógusok nem örülnek neki, hogy felemelték a korhatárt. Nem tanköteleztség kell, hanem tanulni kell. Például Norvégiában nem kötelező az oktatás, hanem joga van a gyerekeknek tanulni. Ez a szemlélet sokkal jobb lenne. Itt boldogboldogtalant bent tartunk a rendszerben. Átesünk a ló másik oldalára. A család és a pedagógus feladata, hogy megértesse a gyerekekkel, éljen a jogával és tanuljon.” Műszaki és gazdasági-szolgáltatási szakiskola és szakközépiskola (17.)

„A tanköteles kor felemelése nem jó. Vannak olyan gyerekek, akikkel nem lehet mit kezdeni. Az osztályoknak és a tanároknak is nagyon nehéz. Nem jó, hogy ezek a gyerekek itt parkolnak.” Humán, műszaki és gazdasági-szolgáltatási szakiskola és szakközépiskola (12.)

A tanárok szerint a munkára nevelés sokkal nehezebb, ha későbbi életkorban kezdik el. A hátrányosabb helyzetben lévő tanulóknak további nehézségeket jelent, hogy 18 éves korukig kell az iskolapadban ülniük. Ők sok esetben hamarabb szeretnének munkába állni, illetve az iskola kudarcélmény a számukra.

„Most 16 évesen kerülnek be a szakképzésbe. Nagyon nehéz ekkor elkezdni a munkára nevelést.” Gazdasági-szolgáltatási és agrár, szakiskola és szakközépiskola (15.)

„A tanköteles kor felemelése 18 évre rossz irány. Így 16 év előtt nem kezdhettek szakmát tanulni. 9-10. osztályban itt ülnek az iskolában. Leszoktatjuk őket arról, hogy szeressenek dolgozni. Ez sem a diákok, sem az iskola szempontjából nem jó. Pont, aki hiperaktív, annak itt kell ülnie, és csak szakmai alapozót kap.” Humán és műszaki szakiskola és szakközépiskola (10.)

„A 18 éves tankötelezett kor katasztrófa, mert azokat a gyerekeket is az iskolapadba kényszeríti, akik kompetencia hiány miatt, vagy rossz anyagi körülmények miatt dolgozni szeretnének. Nem szeretnének tanulni, kudarc éri őket az iskolában. Így nem a munkafegyelmet tanulják meg, hanem a lógást. 16 éves kortól lehetne már szocializálni a munkára őket, de 18 éves korban már nagyon nehéz. Sokan szívesen dolgoznának inkább. Sokan lógnak.” Humán és agrár, szakiskola és szakközépiskola (8.)

„A 18 éves korhatár miatt a gyerekek szoktak „puffogni”. Mert otthon nehéz a helyzet. Mert eddig sokan ezzel az iskolával párhuzamosan, estin csinálták az érettségit.” Gazdasági-szolgáltatási szakiskola (14.)

„A 18 éves tanköteles kor nagyon nehéz. Sok minden ebből következik. Amikor egy 8. osztályos gyerek szívesen bütyköl, ami gyakorlatot igényelne, évekig bele van kényszerítve egy elméleti keretbe. Ezzel a gyerek gyakorlatias vénáját elnyomják. Nagyon komoly változást jelent, hogy 20 évesen szerzi meg a szakmát. Amikor 18 évesen kezdi el az igazi szakmát tanulni, akkor lehet, hogy már nem érdekli annyira.” Műszaki szakközépiskola (11.)

Azokat az iskolákat, ahol csak szakközépiskola működik, általában kevésbé befolyásolja a korhatár megemlése.

Szakmacsoportok

A kutatás során 14 szakmacsoportból kérdeztünk meg diákokat. Ezek közül öt szakmacsoportban vannak szakiskolai és technikus képzésre járok is. Míg az egészségügyi, a művészeti és a szociális szolgáltatás területén más okokat jelöltek meg a szakma kiválasztásánál, addig a faipari és a könnyűipari területen közel 40%-uk azért tanul ott, mert ez az egy lehetőség volt a számukra (5. ábra). A mezőgazdasági szakmacsoportban tanulók kicsit kilógnak a sorból. A szakiskolában tanulók 8%-ánál a technikus képzésre járóknak viszont az egyharmadánál az az ok, hogy csak az adott képzésre vették fel őket. A gépészetnél és a vendéglátásnál senki sem jár azért a technikus osztályokba, mert nem volt más lehetősége. A szakiskolában viszont 15% körüli az arányuk. Magas viszont a kereskedelmi szakmáknál a szakiskolában tanuló azon gyerekek arány, akiket csak az adott képzésre vettek fel (37%), míg a technikus képzésben az arányuk csak 8%.

Nemek közötti különbség

A lányok helyzete a szakmaválasztás terén még inkább behatárolt, mert a szakiskolában oktatót szakmák közül sok kifejezetten „fiús” szakma. Így azok a lányok, akik az általános iskola után szakiskolába jelentkeztek, sokkal nehezebb helyzetben vannak (6. ábra).

„Szakiskolában több szakmát is tanítunk. Túljelentkezés van például a fodrászoknál. A lányok csak ide tudnak jelentkezni.” Humán és műszaki, szakiskola és szakközépiskola (5.)

A szakiskolában szakmát tanulók 35-37%-a lány, a technikus képzésben viszont az arányuk meghaladja az 50%-ot.²⁷ A lányok szüleinek iskolai végzettsége mind a szakiskolában, mind a technikus osztályokban alacsonyabb, mint a fiúké (7. ábra). A szülők iskolai végzettsége hatással van az iskola típusának kiválasztására, amit a gyermek neme is erősíthet. Hasonló iskolai háttérrel rendelkező szülők lány gyermekei nagyobb valószínűséggel fognak szakközépiskolában érettségizni, mint a fiúk (8. ábra). A szakiskolában tanuló lányok között a legnagyobb azoknak az aránya, akik csak azért tanulják az adott szakmát, mert ide vették fel őket, és legkisebb azoké, akik érdekesnek találták az adott szakmát.

PÁLYAEHLHAGYÓK

A szakma kiválasztásának módja, feltehetően összefüggésben lesz a későbbi pályaelhagyással, illetve annak szándékával. A megkérdezett gyerekek 88%-a szereti az adott szakmát, de csak kicsivel több, mint a fele szeretne az adott szakmában dolgozni, és nagyon sok a még bizonytalanok, akik a záróvizsgák előtt néhány hónappal még nem tudják, hogy az adott szakmában szeretnének-e majd elhelyezkedni. Nem meglepő, hogy a szakiskolában, a kereskedelmi szakmacsoportban tanulók között a legnagyobb (30%) azoknak az aránya, akik nem szeretik az adott szakmát, és nem is szeretnének az adott területen dolgozni (34%), hisz náluk az átlagosnál jóval többen azért választották ezt a képzést, mert ide vették fel őket (9. ábra).

A művészeti területen tanulók közül mindenki szereti a tanult szakmáját, viszont feltehetően magas arányban lesz közöttük pályaelhagyó. Közép-Magyarországon ezen a területen van a legtöbb különböző szakmai képzés (az RFKB 38 darab szakmát jelölt meg 2008-ban és ezek 50%-ában a létszámok csökkentését javasolta). Pest megyében 483 diák tanult valamilyen művészeti szakmát. A megkérdezett diákok kevesebb, mint 30%-a szeretne az adott szakmában elhelyezkedni.

„Hogy miért van szükség művészetoktatásra? Azt nem tudjuk biztosítani, hogy jó állásuk legyen, de azt igen, hogy művelt, értékes ember legyen belőlük.” Humán szakiskola és szakközépiskola (9)

Feltehetően a könnyűipar területén végzett tanulók is magas számban fognak más területen elhelyezkedni. Pest megyében az idei tanévben 201 fő tanult ezen a területen 5 szakmában. Erre a szakmacsoportra inkább a szakiskolai képzés a jellemző.²⁸ A mintába csak szakiskolában tanuló diák került. Ezen a területen a tanulók 40%-a tartozik a kényszerválasztók közé. Bár a szakma szeretete náluk is magas, csupán 20%-uk mondta, hogy elhelyezkedni is az adott szakmában szeretne és közöttük van a legtöbb

27 Országos adat.

28 Pest megyében csupán 8 fő tanult szakiskolában könnyűiparhoz tartozó olyan szakmát, mely technikus minősítést ad. A szakközépiskolában tanulók között szintén 8 fő, aki 52...-es OKJ-s számú szakmát tanult.

bizonytalan is (80%), aki még nem tudja, hogy a vizsgái után szeretne-e a szakmájának megfelelő állást választani. Ez az egyik szakmacsoport, melyben egyetlen fejlesztésre javasolt szakma sincs az RFKB javaslata alapján (10. ábra).

„Női ruhakészítő képzés már nem indul az iskolában. Az itt tanult gyerekek más területekre, de úgy tudjuk, hogy el tudtak helyezkedni.” Műszaki és gazdasági-szolgáltatási, szakiskola és szakközépiskola (1)

Tudatos szakmaválasztónak látszanak az egyéb szolgáltatások területéhez tartozó fodrászok.²⁹ Közülük senki sem tartozott a kényszerválaszok közé és mindenki szereti is a szakmát. Ők értékelték átlagosan a legfontosabbnak, hogy a szakmában tudjanak dolgozni (10. ábra). A megkérdezett fodrász tanulók 93%-a szeretne ebben a szakmában elhelyezkedni. Az RFKB 2008. szeptemberi határozatában a fodrászképzést azon szakmák közé sorolta, ahol a képzés volumenét csökkenteni kell. A 2008/2009-es tanévben több mint 300 fodrásztanuló volt (11.).

„Az RFKB döntése alapján a fodrászatot csökkenteni kell. Régen két osztály volt, de most már csak egy van.” Humán és Műszaki szakiskola és szakközépiskola (5.)

A vendéglátóipar területéről a Közép-magyarországi RFKB 8 szakmát tüntetett fel. Ezek közül 2 szakiskolában tanított szakmában a fejlesztést, 3 szakmában (köztük két szakma szakiskolában tanítható) a jelenlegi arányok megtartását, és szintén 3 szakmában (mind szakközépiskolában oktatható szakma) a létszámok csökkentését javasolta. A 2008/2009-es tanévben 831 fő tanult ezen a területen, 65%-uk szakiskolában és 35%-uk szakközépiskolában. A mintába bekerült diákok alapján ezen a területen is kevés lesz a pályaelhagyó. A szakiskolások között átlag körüli arányban (18%) voltak azok, akik azért választották az adott szakmát, mert oda vették fel őket. Viszont jóval az átlag felett volt mindkét képzési szinten azoknak az aránya is, akik szeretnének majd ezen a területen elhelyezkedni.³⁰

TOVÁBBTANULÁS VAGY MUNKA?

A megkérdezett diákok 50%-a szeretne a szakmai oklevelének megszerzése után munkát keresni. A szakiskolások között a munkakeresők felülreprezentáltak. A továbbtanulási szándék iránya is eltérő a különböző típusok között. A technikus képzésre járóknak csupán 8%-a tervezi, hogy tanulmányait az adott iskolában folytatja, ami újabb szakma megszerzését jelenti. Feltételezhető, hogy a továbbtanulók többsége, a technikus bizonyítvány megszerzése után a felsőoktatásban szeretne tanulni.

29 Pest megyében az egyéb szolgáltatás szakmacsoportban, két szakmai képzésben tanulnak diákok: fodrász és honvéd tiszthelyettes. A 2007/2008 tanévben 49 fő tanult tiszthelyettesnek, akik közül 44 vizsgázott a tavalyi évben. 2008/2009-ben 93 fő tanult ezen a pályán. A mintába, az egyéb szolgáltatások szakmacsoportba csak a fodrász szakmából kerültek be.

30 A mintába bekerült alacsony esetszámok miatt ezen a területen a következtetések levonását óvatosan kell kezelni.

„Az érettségihez és a továbbtanuláshoz is minden segítséget megkapnak a tanulók. Az iskolának az a jó, ha a szakközepes osztályokból a tanulók itt tanulnak tovább.” Műszaki és agrár szakközépiskola (6.)

„A diákok nagy része (80%) felsőoktatásban tanul tovább. Arra készülnek 5 évig, hogy továbbtanuljanak. (...) Azokat, akik felsőoktatásban akarnak, továbbtanulni általában mind felveszik. A többség az érettségi évében jelentkezik felsőoktatásba, majd halaszt egy évet, hogy elvégezze a technikusit.” Műszaki szakközépiskola (7.)

„A szakképzésben végzettek kb. 50%-a tanul tovább, elsősorban műszaki jellegű felsőoktatásban.” Műszaki szakközépiskola (11.)

A szakiskolások 28%-a sem érettségi, sem másik szakma megszerzését nem tervezi. Viszont kétharmaduk (66%) szeretné megszerezni az érettségi bizonyítványt, és 6% azoknak az aránya, akik „csak” újabb szakma megszerzésében gondolkodnak.³¹

„A szakiskola után a gyerekek 30-40%-a szeretne érettségét szerezni. Sokáig volt estin és levelezőn is érettségiző osztály; de már évek óta nincs. 2009-től nappalin indul hároméves képzés, ahol a szakiskolát végzett gyerekek leérettségizhetnek. Idén négy végzős osztály van, így simán kijön egy 30 fős érettségiző osztály.” Műszaki és gazdasági-szolgáltatási, szakiskola és szakközép (1.)

Minél alacsonyabb a szülők iskolai végzettsége, annál erősebb a munkába állás szándéka. Az általános iskolát végzett apák gyermekeinek több mint 69%-a, az érettségivel rendelkező apák gyermekeinek csak 23%-a szeretne munkát keresni. A diplomás szülők gyermekei ismét „kilógnak” a sorból (12. ábra).

A szakiskolában tanuló gyerekeknél az érettségi megszerzésének igénye, illetve az apa iskolai végzettsége között szoros kapcsolat van (sig.: 0,000).³² Míg az általános iskolát végzett apák gyermekeinek közel fele, addig az érettségivel rendelkező apák gyermekeinek 80%-a szeretne érettségizni. Mivel a lányok szüleinek iskolai végzettsége átlagosan alacsonyabb, mint a fiúké, és a továbbtanulási szándék a szülők iskolai végzettségének emelkedésével nő, így feltételeztük, hogy a lányok kisebb arányban szeretnének továbbtanulni, mint a fiúk. A megkérdezett lányoknak viszont több mint a fele (55%) szeretne továbbtanulni, a fiúknak viszont kevesebb, mint a fele (45%). Ennek magyarázata az anya iskolai végzettségében keresendő. Az anya iskolai végzettsége nagyon eltérő a két nem között. A szakiskolás lányok több mint 40%-a jelölte meg az anya iskolai végzettségét alacsonynak (általános iskola). A továbbtanulási szándék viszont az apák végzettségével van szorosabb kapcsolatban (13).

31 Az érettségizni szándékozó diákok között feltehetően többen tervezik újabb szakmai bizonyítványnak a megszerzését is, de erre vonatkozó pontos kérdést a kérdőív nem tartalmaz.

32 A két szülő iskolai végzettsége eltérő mértékben befolyásolja az iskolai bemenetet és a kimenetet. Az anyák iskolai végzettsége az iskola típusára (sig.:0,000), illetve fajtájára (sig.:0,000) nagyobb hatást gyakorol, mint az apa iskolai végzettsége (sig.: 0,012 és 0,034). Az apák iskolai végzettsége viszont erősebben hat a továbbtanulási szándéokra (sig.: 0,000). Az érettségizni szándékozó gyerekek között nincs kimutatható különbség az anya iskolai végzettségének tekintetében (sig.: 0,503)

A munkába állás tekintetében a lányok esetében nincs különbség az egyes képzési szintek között, de a szakiskolában tanuló lányok a technikai osztályokban tanulókhoz képest nagyobb arányban szeretnének továbbtanulni az adott iskolában. Ez sok esetben az érettségi megszerzését jelentheti. A megkérdezett szakiskolás lányok 74%-a szeretne érettségizni, míg a fiúk esetében ez az arány 60% (14. ábra).

Az egyes szakmacsoportok között nincs szignifikáns különbség, de bizonyos tendenciák mégis megfigyelhetők (15. ábra). A művészeti terület az egyetlen, ahol a megkérdezett diákok mindegyike a továbbtanulás mellett döntött.

„A szakvizsga után nagyon nagy arányban továbbtanulnak főiskolán, vagy egyetemen. Akik nem tanulnak tovább felsőoktatásban, általában mestereknél helyezkednek el, vagy még egy szakmát tanulnak. A gyakorlatban nincs sok példa arra, hogy saját maga csinál műhelyt.” Humán szakiskola és szakközépiskola (9)

A feltehetően magas százalékban pályaelhagyó kereskedelmi szakiskolások között is jóval az átlag feletti a továbbtanulók aránya. Az egészségügyi és a szociális szolgáltatások területén tanuló diákok viszont magas arányban szeretnének a vizsgák után munkát keresni (15. ábra). A szociális szolgáltatás területén tanuló diákok kicsit eltérnek a többiekől. A Pest megyében, szakiskolában oktató szakmacsoportok közül ez az egyik legkisebb volumenű. A 2008/2009-es tanévben, egyetlen szakmában csupán 12 fő tanult. A mintába bekerült szakmacsoportok közül itt a legmagasabb a szülők iskolai végzettsége. A 6 megkérdezett tanuló közül csak 4 válaszolt a szülők iskolai végzettségével kapcsolatban. A nyolc szülő közül 5 rendelkezik diplomával, kettő érettségizett és egy szülő iskolai végzettsége alacsony (általános iskola).

MUNKAKERESÉS

Néhány kérdésben arra kerestük a választ, hogy a tanulók milyen típusú munkát, munkahelyet szeretnének, és érzésük szerint milyen gyorsan találnának munkát az iskola után. A legtöbben (45%) úgy vélték, hogy ismerősökön keresztül lehet a leggyorsabban munkát találni, és az újsághirdetések böngészését tartották a legkevesebben (5%) célravezetőnek. A lányok és a fiúk között a munkakeresés módjában találtunk eltérést. A lányok közül kevesebben bíznak abban, hogy ismerősökön keresztül találnak munkát (38%), viszont sokkal nagyobb arányban választották a munkakeresés leggyorsabb módjának a munkaügyi központot és a munkaközvetítő céget. Arányaiban kétszer több fiú választotta az internetes keresést (fiúk 34%-a, a lányok 17%-a), viszont az újsághirdetéseket csak a fiúk 3%-uk gondolta gyors megoldásnak (a lányok 7%-a) (16. ábra). A szakiskolás fiúk a legoptimistábbak és több mint 90%-uk úgy gondolja, hogy maximum két hónap alatt talál munkát. A szakiskolás lányok és a technikus képzésben tanuló fiúk közel azonos arányokat mutatnak az elhelyezkedés gyorsaságának megítélésében. A „legpesszimistábbak” a szakközépiskolában tanuló lányok. Több mint egyharmaduk úgy gondolja, hogy a munkakeresés több hónapig is eltarthat.

A munkával és munkahellyel kapcsolatban néhány jellemzőt ötfokú skálán értékelték a tanulók. Az átlagot tekintve a tapasztalatszerzést és a jó fizetést tartották a legfontosabbnak a munkával kapcsolatban. A megfelelő munkahely kiválasztásánál a fizetés mellett a jó munkaközösség végzett az első helyen. A munka melletti tanulás megítélése tovább erősíti az apák végzettsége és gyermekeik továbbtanulási szándéka közötti kapcsolatot. Minél magasabb az apa iskolai végzettsége, annál fontosabbnak ítélték a diákok a tanulást, akár munka mellett is.

Országosan Pest megyében a legmagasabb azok aránya, akik napi szinten ingáznak a munkahelyük és a lakóhelyük között.³³ Míg az ország egészét nézve a napi ingázók aránya nem haladja meg a 29%-ot, addig Pest megyében ez az arány több mint 53%. Az ingázás legfőbb oka, hogy a lakóhelyükön semmilyen munkát nem találtak. Ez igaz Pest megyére is, de az országos átlagtól eltérően. Pest megyében az ingázóknak csak a 45%-a utazik azért, mert nem talál otthon munkát, míg országosan ez az arány közel 54%. Az ingázás másik fontos oka, hogy az adott településen nem talál a képzettségének megfelelő munkát. A Pest megyében élő munkavállalók 35%-a azért vállalja az ingázást, hogy olyan munkahelyen dolgozhasson, ami jobban megfelel a képzettségének. Ez jóval magasabb, mint az országos átlag (26%). Elsősorban az építőiparban és a feldolgozóiparban felülreprezentáltak azok, akiknek minden nap másik településre kell utazniuk munkába. A fiatalabb korosztályokban az ingázás még inkább tapasztalható. Az országban a 25-29 évesek 46%-a ingázó. Közel kétharmaduk (65,5%) azért kényszerül az utazásra, mert a lakóhelyén semmilyen munkát nem talál. A kutatás során megkérdeztük a tanulókat (egy ötfokú skála segítségével), hogy mennyire fontos számukra a munkahely közelsége. A válaszokat standardizált formában tüntettük fel, ezzel az átlagtól való eltérések jobban megfigyelhetőek. A munkahely közelségét az egyes területeken tanulók eltérően értékelték (17. ábra). A megkérdezett diákok közül a gépészeti, a művészeti és a közgazdasági területen végzősök bizonyultak a legmobilabbnak. Feltehetően ők egy jobb munkahely miatt messzebbre is hajlandóak utazni. Ide tartoznak még a szakiskolás eladók is, de a kereskedelmi területen szakközépiskolában lévő diáktársaik már az átlagosnál jóval fontosabbnak ítélték a munkahely közelségét.

MUNKÁVAL KAPCSOLATOS ÁLTALÁNOS ISMERETEK

A fizetés

Mint láttuk a jó fizetés nagyon fontos, mind a munka, mind a munkahely kiválasztásánál. Megkérdeztük a diákokat, hogy mennyit szeretnének keresni havonta, és hogy szerintük mennyit keres egy szakember az általuk tanult szakmában. A pályakezdők körében országosan igen magas a munkahelyeken a fluktuáció. Ennek sok oka lehet, de az „elvárt” és a tényleges fizetés közötti különbség erős befolyásoló tényező. Ezért az első kérdésnél arra voltunk kíváncsiak, hogy mekkora összeg az, amit szeretnének.

33 A foglalkoztatottak munkába járási, ingázási szokásai 2008. KSH 2008 I. negyedév (www.ksh.hu)

A megkérdezett diákok átlagosan 147 ezer forintot szeretnének keresni (18. ábra). A legtöbbet a technikus képzésben tanuló informatikai és gépészeti területhez tartozó diákok szeretnének keresni.³⁴ A gépészek egynegyede jelölte meg a szakmaválasztás okának a jó kereseti lehetőséget. Az informatikai területen viszont senki sem a várható fizetés miatt választotta az adott szakmát. A szociális gondozó és ápolóknak tanulók jóval átlag alatti értékeket írtak, ők sem a jó kereseti lehetőségek miatt választották ezt a szakmát.

Az egyes csoportokon belül a különböző szakmák között is találunk eltéréseket.³⁵ Átlag körüli fizetést szeretnének összességében a művészeti és a technikus kereskedelmi szakmákban tanulók, viszont náluk találjuk meg a két legalacsonyabb minimum „elvárt” fizetést. A néptáncosnak és virágkötőnek tanulók 90 ezer forintot szeretnének keresni. Ha azt vizsgáljuk, hogy milyen irányú és mekkora a bérkülönbség aközött, amit a diákok szeretnének keresni és egy szakember bére között,³⁶ akkor a pályaelhagyás egyik lehetséges okára kaphatunk magyarázatot (19. ábra).³⁷ A legnagyobb különbségek a könnyűiparban és az informatika területén tanulóknál mutatkozik. Ők sokkal többet szeretnének átlagosan keresni, mint amennyit szerintük keres egy szakember az ő szakmájukban.

Míg a könnyűiparban tanulóknak csak az egyötöde, addig az informatikai területen végzősök fele szeretne biztosan a szakmájában elhelyezkedni. Mindkét területen magas a továbbtanulni vágyók aránya. A könnyűipari csoportba tartozók kétharmada szeretné megszerezni az érettségi bizonyítványt és kevesebb, mint a fele szeretne a vizsgák után munkába állni. Az informatikai területen a továbbtanulók aránya 70%. A művészeti területeken is magas bérkülönbséget találunk. Ezen a területen mindenki szeretne továbbtanulni, és ezáltal jobb eséllyel indulni a munkaerőpiacon. A fodrász tanulók átlagosan 176 ezer forintot szeretnének keresni egy hónapban, és szerintük egy szakembernek a bére 200 ezer forint felett van. 2008-ban országosan egy fodrász keresete kicsivel 120 ezer forint feletti.³⁸ A legtöbben ebben a szakmában szeretnének majd elhelyezkedni, de a vizsgák után csak egyharmaduk (38%) szeretne munkát keresni, és egy kivételével, minden megkérdezett szeretné majd letenni az érettségét.

„Akinek van pénze, azok a végzés után önállósodnak, akiknek nincs, azok beülnek két évre még az iskolapadba, hogy leérettségizzenek. 70%-uk fodrász akar lenni. (...) Sokan az anyagiak miatt nem maradnak a szakmában. Aki nem tanulja meg jól a szakmát, az nem tud megélni belőle.” Humán, műszaki és gazdasági-szolgáltatási szakiskola és szakközépiskola (12.)

34 Az extrém magas értékeket az elemzésnél kihagytuk.

35 A minta szakmák szerinti részletesebb bontása miatt, a következtetéseket nagyon óvatosan kell kezelni, mert az esetszámok alacsonyak. Van olyan szakma, melyben egyetlen tanuló került megkérdezésre (pl.: néptáncos), vagy kevesen válaszoltak az adott kérdésre (pl.: műszaki informatikus 2 fő)

36 A tanulók szerint.

37 A túl nagy bérkülönbségeket az elemzésből kihagytuk.

38 Forrás: www.afsz.hu

Nettó vagy bruttó, startkártya és munkaszerződés

Kíváncsiak voltunk, hogy mennyire vannak tisztában a diákok néhány alapfogalommal, melyekkel a munkakeresés során találkozhatnak. A nettó és a bruttó munkabér közötti különbség jelentős, így annak ismerete, hogy a munkaadó által ajánlott bér ténylegesen mennyi, sok csalódástól óvhatja meg a kezdő munkavállalót. A megkérdezett tanulók több mint egyötöde szerint a bruttó munkabér az, amit kézhez kapnak a dolgozók. Az egyéb szolgáltatás területén tanulók fele válaszolt hibásan erre a kérdésre. Átlag feletti arányban születtek rossz válaszok még a művészeti területen (29%) és faiparban tanulók (37%) között. A munkaszerződés típusára vonatkozó kérdésnél pedig a megkérdezetteknek csupán a 45%-a szerint kedvezőbb a dolgozóra nézve a határozatlan időre kötött munkaszerződés. A tanulók kétötöde szerint a határozott idő a kedvezőbb, és 15%-uk nem tudta, hogy melyik típus a jobb (4 fő volt, aki nem válaszolt).

A technikus képzésre járók összességében kicsit tájékozottabbak ebben a kérdésben, de a csoportok között elég jelentős különbségek vannak. A közgazdasági területen tanuló diákok válaszoltak legnagyobb arányban helyesen a kérdésre (75%). A szakiskolákban a könnyűipari és az elektronikai területen tanulók között is átlag feletti arányban születtek jó válaszok. A vendéglátás területén az tapasztaltuk, hogy a szakiskolásoknak csak a 18%-a szerint jobb a határozatlan időre kötött munkaszerződés. A technikus képzésben tanulók viszont pontosabb ismeretekkel rendelkeznek, amit a 64%-os helyes válasz is mutat (20. ábra). Az egészségügyi csoportban tanulók között is jóval az átlag alatt születtek jó válaszok. Csupán 18%-uk válaszolt helyesen.

A Start Kártya bevezetésével a munkaadókat szeretnék ösztönözni, hogy pályakezdő fiatalokat alkalmazzanak. A kártyával rendelkező pályakezdők esetében a munkaadót járulékkedvezmény illeti meg. A kártyát az illetékes adóhatóságnál kell igényelni a munkába lépést megelőzően. A megkérdezett diákok több mint a fele (55%) még nem is hallott a Start Kártyáról. A szociális szolgáltatásban tanulók közül senki sem hallott még erről a kedvezményről. A közgazdasági területen a megkérdezettek közel kétharmada nem hallott róla, és az elektronikai területen is az átlagnál kevesebb diák gondolta úgy, hogy ismeri. A mezőgazdasági területen a szakiskolások közel kétharmada nem hallott még erről a lehetőségről. (21. ábra)

Szerettük volna megtudni, hogy ha hallottak róla, akkor milyen információk vannak a birtokukban. Sajnos nagyon kevesen válaszoltak, illetve válaszoltak helyesen erre a kérdésre. A megkérdezett diákok közül csak 18%-uk válasza volt helyes vagy részben helyes.³⁹ Az egyes területen tanulók között nincs igazán különbség a tekintetben, hogy mennyit tudnak a Start Kártyáról. Az életkor emelkedésével nő az ismeretek pontossága, így azokon a területeken született nagyobb arányban helyes válasz, ahol a tanulók

³⁹ Helyes válasznak fogadtuk el, ha legalább egy jellemzőjét helyesen határozták meg a Start Kártyának. (pályakezdők kaphatják, igényelni kell, kedvezményeket biztosít a munkaadóknak.) Néhány válasz pedig teljesen hibás volt. Volt, aki feltehetően egyéb kártyákkal keverte össze, például ami vásárlási kedvezményeket biztosít. Többen írták, hogy a kártya birtokában a fizetést nem a munkaadó, hanem az állam adja. Ezt a választ nem tekintettük helyesnek.

átlagéletkora magasabb. Egy 2008-as kutatás⁴⁰ során több mint 7 ezer céget kérdeztek meg arról, hogy az év folyamán foglalkoztatott-e Start Kártyával rendelkező pályakezdő munkavállalót. Országosan a cégek 24%-a válaszolta, hogy van olyan pályakezdő náluk, akik után a kedvezményeket idénybe tudják venni. Pest megyében a megkérdezett 751 cégnek viszont csak a 20%-a mondta, hogy Start Kártyával rendelkező pályakezdőt alkalmaz.

Mit várnak el a munkáltatók?

A legtöbb esetben a gyakorlat hiánya miatt nem alkalmaznak pályakezdőt a munkáltatók, és a szakmai felkészültség szintjével sem mindig elégedettek.

„A pályakezdőknek azért nehezebb az elhelyezkedés, mert kevés gyakorlattal rendelkeznek. A kedvező adózás viszont befolyásolja a vállalkozókat. Főleg a személyes kapcsolatok segítenek az elhelyezkedésben. Fontos, hogy a próbaidő alatt milyen a gyerekek teljesítménye. Ha úgy látják, hogy fogékony akkor felveszik.” Műszaki és gazdasági-szolgáltatási, szakiskola és szakközépiskola (1.)

„Motiválva vannak [a cégek], hogy fiatalokat alkalmazzanak, mert az pénzt hoz nekik. De nem biztos, hogy valójában érdemben foglalkozik is a gyerekekkel. Ilyenkor szokott az jönni: hogy mit tanult ez a gyerek.” Műszaki szakközépiskola (11.)

„A munkáltatók gyakorlattal rendelkező, önállóan dolgozni tudó fiatalokat keresnek, de a pályakezdőknek kell 2-3 év, hogy betanuljanak.” Humán és műszaki szakiskola és szakközépiskola (10.)

A gyakorlati oktatást az iskolák eltérő módon oldják meg. A szakmai képzésben tanulók legnagyobb része az utolsó évben kinti munkahelyeken szerez tapasztalatot. Ezekon a helyeken a diákokat tanuló-szerződéssel foglalkoztatják.

„Az iskolában nincs saját tanműhely: A TISZK tanműhelyébe járnak a gyerekek. Az iskola szakképzési támogatást eddig nem nagyon kapott, mert ezek a szakmák nem olyanok. (...) A diákok szokták hozni a kinti képzőhelyeket, ahova gyakorlatra járnak. Van, akinél tényleg sokat tanulnak, van ahol nem.” Humán és műszaki, szakiskola és szakközépiskola (5.)

„A gyakorlati képzés itt az iskolában van. Van egy külön épület, ahol a tanüzem működik. Itt korszerű felszerelésekkel dolgozhatnak a tanulók. Igyekszünk mindig fejleszteni.” Műszaki szakközépiskola (7.)

„Itt az iskolában megfelelő a felszereltsége a műhelyeknek, ahol a gyakorlati oktatás folyik. Az utolsó évben kint vannak gyakorlaton, tanuló-szerződéssel. (...) Főleg egyéni vállalkozókhöz vagy kisebb cégekhez kerülnek. Az iskola jobban felszerelt, mint ezek a gyakorlati helyek. Ács-állványozó szakot azért nem tudtunk eddig indítani, mert nem találtunk olyan kinti gyakorlati helyet, ami megfelelt volna az előírásoknak.” Műszaki és gazdasági-szolgáltatási szakiskola és szakközépiskola (16.)

A diákokat is megkérdeztük, hogy milyen osztályzatot adnának a gyakorlati oktatásra és az iskola felszereltségére. Összességben a gyakorlati oktatást (átlag 3,92), jobbnak ítélték meg, mint az iskola felszereltségét (átlag 3,37). Néhány jellemzőt ötfokú skálán kellett értékelnie a tanulóknak, aszerint, hogy a munkáltató mennyire tartja azokat fontosnak, és a legfontosabbat is ki kellett választaniuk közülük. Az első helyen a megbízhatóság szerepelt, utána a magas szakmai ismeretek és a gyakorlat. A diákok szerint a munkaadókat az iskolai eredmények és a számítógépes tudás befolyásolja a legkevésbé (22. ábra). A nyelvtudást leginkább a vendéglátás, a kereskedelem, az informatika és a szociális területeken tanulók tartják nagyon fontosnak. Ezeket a területeket a szakma sok esetben megköveteli legalább egy idegen nyelv ismeretét (23. ábra). A szakiskolás gépészeti és építészeti területen tanulók úgy ítélték meg, hogy a nyelvtudás nem olyan fontos egy munkáltatónak. A mintába bekerült tanulók 73%-a tanul idegen nyelvet, de csak 2%-uk rendelkezik nyelvvizsgával.

„Van kétéves technikus képzésünk is, amihez az idegen nyelv nagyon fontos. A nyelvtudással van a legnagyobb gond.” Humán, műszaki és gazdasági-szolgáltatási szakiskola és szakközépiskola (12.)

Érdekes eltérést találtunk a nyelvtanulás, az iskola típusa és a megkérdezettek neme között. A szakiskolás fiúk közel fele nem tanul nyelvet, viszont a nyelvtanulók aránya a szakiskolás lányok között a legnagyobb (24. ábra).

Önéletrajz és motivációs levél

A legtöbb állásnál a jelentkezőknek önéletrajzot kell beadniuk, és a motivációs levél kérése is egyre elterjedtebb. Egy jól megírt önéletrajz már „fél siker”, hiszen ez az első kapcsolatfelvétel a munkáltató és a jelentkező között. A tanulók 70%-a írt már önéletrajzot, a legtöbben gyakorlásképpen, viszont csak 10%-uk írt motivációs levelet. Érdekes kiemelni a kereskedelmi szakmacsoportot. Ezen a területen a technikus képzésben tanulók közül a legtöbben (93%) írtak már önéletrajzot, és az átlagtól jóval magasabb arányban (71%) fogalmaztak már meg motivációs levelet is. A kereskedelmi szakiskolásoknál ezzel szemben, bár átlag fölötti arányban írtak önéletrajzot (82%), a motivációs levél megírásában keveseknek (4%) van tapasztalata (25. ábra).

ELHELYEZKEDÉSI ESÉLYEK

Az elhelyezkedési esélyeket a képzettség, és az adott terület gazdasági helyzete egyaránt befolyásolja. Pest megyében jelentősen megnőtt 2009-ben a munkanélküliek száma.⁴¹ Az első 5 hónapban, havonta átlagosan több mint 31 ezer a nyilvántartott munkanélküliek száma. Így a munkanélküliségi ráta 6%-os ebben a térségben, ami az előző év azonos időszakához képest 1,5%-os emelkedést jelent.

41 ÁFSZ nyilvántartások főbb adatainak időszora / megyei és régiós adatok. (www.afsz.hu)

A nyilvántartott pályakezdő munkanélküliek száma is emelkedett. A 2008-as év elején átlagosan havonta 952 fő pályakezdő volt nyilvántartva, az idén viszont már 1257 fő. A pályakezdőknél megfigyelhető, hogy a nyilvántartásba először belépők száma a nyári hónapokban megkétszereződik. (2008. június 109 fő, július 203 fő, augusztus 185 fő, szeptember 289 fő). Az üres álláshelyek számai is jelentősen csökkent. Míg 2008-ban havonta átlagosan 4438 üres álláshelyet tartottak nyilván Pest megyében, addig 2009-ben (az első öt hónap adatait nézve) már csak átlagosan 3179 betöltetlen álláslehetőség volt.

Az interjúk alapján mindegyik iskola igyekszik segíteni a tanulóinak a későbbi elhelyezkedésben. Több iskola is elmondta, hogy jó kapcsolatban van a környező cégekkel, és így próbálja előnyhöz jutatni a náluk szakmát tanuló diákokat.

„A környékbeli cégek jelezni szokták, ha szükségük van új emberekre. Ilyenkor meg szoktuk engedni, hogy bejöjjenek az iskolába toborozni. A munkaügyi központ is tart tájékoztatót szinte minden évben...” Műszaki és gazdasági-szolgáltatási, szakiskola és szakközépiskola (1.)

„Az iskola több módon is segíti a diákokat az elhelyezkedésben. Több cég is van, akik a szakképzési támogatással, támogatják az iskolát. Elvisszük a gyerekeket a cégekhez. Az ott dolgozók elmondják, bemutatják a saját cégüket. Azoknak a cégeknek, akikkel együttműködési szerződésünk van, közzé tesszük a hirdetésait. (...) A cégek mindig panaszkodnak, hogy kevés szakembert adunk.” Műszaki szakközépiskola (7.)

„Az iskolának jó kapcsolata van a vállalkozókkal. A szakmaavatásra is meg szoktuk hívni őket.” Gazdasági-szolgáltatási szakiskola (14.)

De vannak iskolák, akik sokkal kedvezőtlenebb helyzetben vannak. Vagy azért, mert a gazdasági környezet kedvezőtlenül alakult az adott térségben, vagy azért mert olyan jellegű szakmát tanítanak elsősorban, ami nem a nagy cégek profiljába tartozik, így ilyenfajta külső támogatásra nem számíthatnak.

„A munkáltatók ritkán keresik fel az iskolát. Inkább mi keressük fel a munkáltatókat, hogy mit szeretnének. A munkaerő-piaci igényeket az osztályfőnökök szokták közvetíteni a tanulóknak felé. A munkáltatók nagyon ritkán szoktak bejönni, hogy milyen ember kell nekik.” Humán és agrár, szakiskola és szakközépiskola (8.)

Az egyes szakmákban az elhelyezkedés esélyei jelentősen különböznek. A Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok a terület gazdasági jellemzői alapján határozzák meg, hogy egy adott szakma képzése milyen mértékben támogatott.

„A szakiskolában olyan szakmákat tanítunk, amikkel jól el lehet helyezkedni a környéken.” Műszaki és gazdasági-szolgáltatási, szakiskola és szakközépiskola (1.)

„Olyan szakmákat tanítunk, amelyekkel el tudnak helyezkedni. A mezőgazdasági is olyan, ami inkább szolgáltatás. (...) A gyakorlat és a rutin megszerzése után próbálnak boldogulni, mint önálló munkavállalók. A kertészetiben sok, volt diákunk

egy pár év után önállósodott.” Gazdasági-szolgáltatási és agrár, szakiskola és szakközépiskola (2.)

„Az elektronikai és a gépészeti szakmákban könnyen el tudnak helyezkedni a tanulók. Ezeken a területeken hiány van. Az informatikai területen viszont túlképzés. Ezek a szakmák a szinten tartott szakmák közé tartoznak. Ők a technikusai után inkább egyetemre mennek.” Műszaki szakközépiskola (7.)

„A térségben ezeknek a szakmáknak az elhelyezkedési esélyeit közepesnek ítélem. Vannak betelepült nyugati cégek, amik felszívják a munkaerőt.” Műszaki szakiskola és szakközépiskola (3.)

„Az ápoló képzésbe járóknak jók a lehetőségeik az elhelyezkedésre, a mezőgazdasági és a környezetvédelmi területen tanulóknak kevésbé jók. De meg szokták találni a helyüket, vagy a felsőoktatásban, vagy pályaelhagyókként. A pályaelhagyás kb. 30%-os lehet.” Humán és agrár, szakiskola és szakközépiskola (6.)

Sajnos Pest megyében a cégek 2008-ban az átlagosnál kevesebb pályakezdőt vettek fel.⁴² Az országban a megkérdezett vállalatok (N=7213) 31%-a vett fel pályakezdőt tavaly. Pest megyében viszont csak a cégek 26%-a. 2009-ben pedig még kevesebb cég tervezi, hogy pályakezdőket fog alkalmazni. Pest megyében a 751 vállalatnak csak a 15%-a mondta biztosan, hogy terveiben szerepel frissen végzett munkavállaló felvétele. A mezőgazdasági területen végzett pályakezdők vannak a legkedvezőtlenebb helyzetben. Pest megyében 25 mezőgazdasági ágazathoz tartozó céget kérdeztek meg. Összesen 2 cég jelezte, hogy pályakezdőket szeretne felvenni.

„A mezőgazdasági területen csökkent az érdeklődés. (...) Az elhelyezkedési esélyek ezen a területen, ezekben a szakmákban jók. A mezőgazdaságban tanulók kb. fele a szülei gazdaságát viszi tovább. A másik fele általában tovább- vagy átképzzi magát.” Gazdasági-szolgáltatási és agrár szakiskola és szakközépiskola (13.)

„Aki akar, az el tud helyezkedni. Főleg a lovasok. A környékről a cégek keresik a végzősöket. Az iskola segít közvetíteni a cégek és a tanulók között. Sokan továbbtanulnak, főleg főiskolán. (...) Vannak olyan tanulóink, akiknek a szülei otthon gazdálkodnak, és ezért iskolázták be hozzánk a gyerekeiket.” Gazdasági-szolgáltatási és agrár, szakiskola és szakközépiskola (15.)

A legtöbb pályakezdőt alkalmazni kívánó cég a gépészeti szakmacsoportban tanulók részére kínál állást.

„Mindegyik szakmában elég könnyű az elhelyezkedés. Több nagyobb gyár van a környéken. Komoly munkáltatók, akik komoly lehetőséget kínálnak. Két keresett területet oktatunk.” Műszaki szakközépiskola (11.)

A különböző területen tanulók eltérő esélyekkel lépnek ki a gazdaságba. Míg egyes szakmákban túlképzés van, addig számos területen hiányszakmákat találunk. Fontos

42 Gazdasági és Vállalkozáselemző Intézet: Magyar Munkaerőpiaci Prognózis (www.mmpp.hu)

hogy az iskolák követni tudják a gazdaságban végbemenő változásokat. Ez sok iskola számára nehézkes. Néhány hiányszakma képzését, még ha szeretnék, akkor sem tudják elindítani az iskolák.

„*Nem biztos, hogy a szülők tömegesen a hiányszakmákra íratják be a gyerekeket. A gyerekek nagy százaléka érettségít adó osztályt választ. Kb. 20%-uk megy szakiskolába, és itt nagyfokú a lemorzsolódás is. Nagyon kevés kétéves munkás lesz. A szülők nem viszik csak azért oda, mert hiányszakma. Támogatni kéne. Egy ösztönző rendszert kialakítani, akkor a hiányszakmák jobban mozdulnának.*” Gazdasági-szolgáltatási és agrár szakiskola és szakközépiskola (13.)

„*A technikus osztály indításának feltétele a minimum 20 fő. Sajnos ez évek óta nem jön össze, így nem tudtunk ilyen osztályokat indítani.*” Műszaki és gazdasági-szolgáltatási szakiskola és szakközépiskola (1.)

ÖSSZEFOGLALÁS

Az egészségügyi szakmacsoportban, Pest megyében csak egyetlen szakma tanulható. A képzésben résztvevők számát emelni kellene. Az elhelyezkedési esélyeik nagyon jók. A legtöbben nem is tervezik, hogy a vizsgák után más területen helyezkedjenek el és sokan szeretnének is munkába állni a vizsgák után.

A szociális szolgáltatás területen is csak egyetlen szakmát lehet tanulni a megyében. Itt a diákok szeretik az általuk választott szakmát és nem is terveznek nagyarányú pályaelhagyást. Ehhez a szakmához különösen fontos egyfajta szociális beállítottság. A szülők iskolai végzettsége átlagosan ezen a területen a legmagasabb.

A művészeti területen találjuk meg a legtöbb különböző szakmát. A képzés volumenét több szakmában is csökkenteni kellene az RFKB javaslata alapján. Az itt tanuló diákoknak az elhelyezkedési esélyei a szakmán belül nagyon alacsonyak. Ennek ellenesúlyozásaképpen a megkérdézett diákok mindegyike a továbbtanulás mellett döntött, és bár szeretik a szakmájukat, nagy számban feltehetően más területeken fognak munkát keresni.

A gépészeti (közlekedési) és az építészeti szakmacsoportok az egyik legnagyobb létszámban oktatott területek. Az elhelyezkedés esélyeit ezeken a területeken az iskolák jónak ítélik meg. A gépészeti technikus képzésre jellemző, hogy a vizsgák után a felsőoktatásban szeretnének továbbtanulni a diákok. A legtöbb hiányszakma is ezeken a területeken van.

A könnyűiparban tanulók elhelyezkedési esélyei nem igazán kedvezőek. Sokan közülük kényszerből vannak ezen a pályán, és ha lehetőségeik engedik, más területen szeretnének majd elhelyezkedni

A faipar területéről a kutatásba csak kisszámú minta került be a szakiskolában oktatott szakmák közül. Feltehetően ők is könnyen fognak munkát találni, és az átlagosnál magasabb arányban szeretnének továbbtanulni.

A *kereskedelem* szakmacsoportban a képzési szintek között jelentősebb eltérések vannak. A szakiskolai képzésben résztvevők közül, kevesen szeretnének ebben a szakmában elhelyezkedni. Itt magas arányban találtunk olyan diákokat, akik azért az adott szakmát választották, mert ide vették fel őket. A technikus képzésben a pályamódosítók aránya jóval kisebb. Ezeken a területeken az elhelyezkedés esélyeit az iskolák jónak ítélték.

A *vendéglátás-idegenforgalom* területén végzős diákok elhelyezkedési esélyei is jók. Pest megyében oktatott szakmák elsősorban a fejlesztendő és szinten tartott szakmák közül kerülnek ki. A legtöbb végzett szakács és pincér szeretne, majd ebben a szakmában dolgozni.

Az *egyéb szolgáltatás* szakmacsoport Pest megyei képzése egészen sajátos képet mutat. Két szakmát lehet tanulni ezen a területen nappali képzésben. A szakiskolában fodrász tanulók, míg a technikus képzésben (bár szintén szakiskolában) a tiszthelyettesek tanulnak. A fodrász tanulók aránya a szakmacsoporton belül háromszor nagyobb, mint a tiszthelyetteseké. A mintába csak a lányok által kedvelt fodrász szakmából kerültek be. Az ő elhelyezkedési esélyeik nem kielégítőek. Az RFKB javaslata alapján ez a képzés nem támogatott. Az itt tanuló diákok szeretnének a szakmában elhelyezkedni, de feltehetően a túlképzés miatt ez nem mindenkinek fog sikerülni.

A *mezőgazdasági* területen tanuló diákok között sokan a kényszerválasztók közé tartoznak, főleg a technikus képzéseken. A diákoknak több mint a fele szeretne ezen a területen elhelyezkedni. Egyes keresett szakmában (pl.: lótenyésztő) feltehetően könnyen találnak majd munkahelyet, illetve sokan a már meglévő családi gazdaságukban fogják kamatoztatni tudásukat.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A szakmai képzések struktúrája átalakult. Ennek következtében egyre több diák választja a felsőoktatást az érettségi után, mert azonos idő alatt magasabb bizonyítványt szerezhethet általa. A szakiskolában tanulók között pedig egyre nagyobb azoknak az aránya, akik szeretnék a későbbiekben letenni az érettségit.

Pest megye sajátos területi elhelyezkedése miatt feltételezhető, hogy azok a gyerekek, akik magasabban kvalifikált családi háttérrel rendelkeznek, első lépésben a fővárosi iskolákat részesítik előnyben. A lányok esetében ez még erőteljesebben megmutatkozik. A számukra elérhető nappali szakiskolai szakmai képzés nem túl sokszínű.

A szakiskolai felnőttképzés országosan is alacsony arányai Pest megyében még inkább megnyilvánulnak. Szükséges lenne olyan szakmai képzések megszervezése, melyek azok számára is elérhető, akik az érettségi megszerzése nélkül szeretnének a munka mellett újabb szakmát tanulni.

A szakiskolák az interjúk alapján a gyengébb képességű, sok esetben sajátos nevelési és tanulási igényű gyerekek iskolája, ahol azonban nem megoldott a fejlesztésük. A

tanköteles kor felemelése és a szakképzési rendszer átalakulása ezekben az iskolákban valóban nagyobb gondot jelent. Ezek a gyerekek már az általános iskolai akadályokat is nehezen vették és a 9.-10. osztály további kudarcai forrása a számukra. Elsősorban támogatni kellene az iskolákat abban, hogy találjanak megoldást ezeknek a gyerekeknek a fejlesztésére,⁴³ valamint a szakmai orientációs óraszámok emelésével is segíteni lehetne, hogy a gyerekeknek több pozitív élménye legyen az iskolában.

A legtöbb iskola próbál segíteni a diákoknak a munka világára történő felkészülésben, de ezt elég eltérő eredményekkel tudják megvalósítani. Sok esetben az osztályfőnök feladata, hogy felkészítse a végzős diákokat a munkakeresés és a munkába állás eléggé összetett feladatára. Feltehetően erre a legtöbb tanár nem lett külön felkészítve. Szükséges lenne képzett munkavállalási tanácsadók bevonása. Az utazó fejlesztő pedagógusok mintájára, a munkavállalási tanácsadó akár több iskolában is tarthatna előadást, szervezhetne gyakorlatokat, szituációs játékokat, így növelve a diákok esélyeit. A hiányszakmák képzését az iskolák és a szülők részére egyaránt vonzóvá kell tenni, mert fontos, hogy piacképes szakmákkal a kezükben lépjenek ki a diákok az iskolából.

FELHASZNÁLT IRODALMAK

- A szakképző iskolát végzettek iránti kereslet várható alakulása, 2008. MKIK Gazdaság és Vállalkozás-elemző Intézet (www.gvi.hu)
- Csehné Dr. Papp Imola: A pályaaorientáció, a szakképzés és a munkaerőpiac kapcsolata *Szakoktatás* 2006/4
- Palócz Éva: A pályakezdők iránti vállalati kereslet és a velük való elégedettség egy vállalati felmérés tükrében 2001 (www.gvi.hu)
- Selmeczy Iván: Kis- és közepes vállalkozások foglalkoztatási, üzleti helyzete és kilátásai 2004-2005. 2005 (www.gvi.hu)
- Perpék Éva: A vállalkozások munkaerő kereslete és pályakezdőkkel, tanulókkal való elégedettsége -2005/2006 (www.gvi.hu)
- Oktatási Hivatal: A regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok határozatainak feldolgozása a szakképzés irányairól és arányairól (www.oh.gov.hu)

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

- Közoktatási statisztika (www.om.gov.hu)
- Központi Statisztika Hivatal (www.ksh.hu)
- Magyar Munkaerőpiaci Prognózis (www.mmpp.hu)
- GVI: Online Adatbázisok (www.ola.gvi.hu)
- Állami Foglalkoztatási Szolgálat (www.afsz.hu)

⁴³ Véleményem szerint a szakiskolában tanuló minden diák számára hasznos lenne a fejlesztés bizonyos szinten. A legtöbb tanuló nem rendelkezik „papírral” a részképesség zavarról, így ha az iskola, még ha az alapító okirata engedné is, nem tudja igénybe venni az emelt normatívát.